

DOKUMENAT ZA DELOVANJE U VEZI BEZBEDNOSTI U ŠKOLAMA OPŠTINE PRIZRENA

BEZBEDNOST U ŠKOLAMA OPŠTINE PRIZRENA

Maj, 2013

Pripremio:

*Jeta Tela
Koordinator za sigurnost zajednice*

*Iris Limani
Statističar*

*Atdhe Hetemi
Projektni službenik*

Osiguranje kvaliteta:

*dr. Mytaher Haskuka
Vođa tima, Jedinica za politička istraživanja, rodna pitanja i komunikacije*

*Ruzhdi Rexha
zamenik predsednika Oprštine Prizren*

SADRŽAJ:

Lista skraćenica	4
Izvršni sažetak	5
Opšte stanje bezbednosti u Opštini Prizrena	9
Percepcija o bezbednosti u školama Prizrena	10
(Procenat onih koji se osećaju bezbednim i veoma bezbednim)	11
Učenici i njihova percepcija o bezbednosti u školama	13
Najveća pretnja i rizik sa kojim se suočavaju deca u školi	14
Percepcija o negativnim pojavama prisutne u školama i osećaj bezbednosti	17
(Procenat onih koji se osećaju bezbednim i veoma bezbednim)	18
Policia kao pružioc bezbednosti u školama?	24
Uloga predavača u edukativno- obrazovnom procesu	26
Uloga roditelja u edukativno-obrazovnom procesu	29

LISTA SKRAĆENICA

AU	Administrativno Upustvo
UNDP	Zavojni Program Ujedinjenih Nacija
OSBZ	Opštinski Savet za Bezbednost u Zajednici
KOSSAC	Projekat Kontrola Manjih i Lakših Oružja
EDBZ	Ekipe Delovanja za Bezbednost u Zajednici
OUO	Opštinska Uprava za Obrazovanje
MONT	Ministarstvo za Obrazovanje, Nauku i Tehnologiju
SRK	Savet Roditelja Kosova
KP	Kosovska Policija

Izvršni sažetak

U novembru 2012 godine, viši službenici lokalne samouprave Opštine Pizren, potpisali su Memorandum Sprazuma sa Razvojnim Programom Ujedinjenih Nacija (UNDP), odnosno Projektom Javni Puls za izradu Dokumenta Delovanja za bezbednost u školama Opštine Prizren.

Javni Puls, koji se veliodušno finansira od USAID, je projekat koji uglavnom pruža analize i statistike javnih percepcija u vreme kada Kosovo¹ konsoliduje svoje napore i kapacitete prema integraciji u Evropsku Uniju. Međutim, cilj ove saradnje je stvarajanje jednog strateškog dokumenta koji bi pomogao učenicima i nastavnicima da pohađaju njihovu edukaciju i obrazovanje u što bezbednijem ambijentu.

UNDP- istraživanju "Javnog Pulsa" je dodao jednu novu dimenziju, a to je adresiranje u praksi u vezi pitanja koja proizlaze iz građanskih percepcija kao uznenimiravajuće i koja zahtevaju konkretna delovanja od strane odgovarajućih institucija za njihovo adresiranje.

Ovaj dokument, kroz jedno pravo istraživanje stanja bezbednosti u škole Opštine Prizren operativnu percepciju učenika, nastavnika i roditelja, ima za cilj da pružakonkretnepreporuke koje se trebaju preduzeti od strane relevantnih institucija, kako bi povećali bezbednost u školama Opštine Prizren.

Eduativno- obrazovni proces za niže srednje obrazovanje i više srednje obrazovanje je uređeno Zakonom o Preduniverzitetskom Obrazovanju.² U oblasti obrazovanja na Kosovo, Opštine uživaju posebne odgovornosti, koje su specifikovane Zakonom za Obrazovanje u Kosovskim Opštinama.³ U opštinskom nivou, suštinsku ulogu u osiguravanju pohađanja edukativno-obrazovnom procesu ima Opštinska Uprava za Obrazovanje.

Međutim, konkretnije u oblasti bezbednosti u Opštini, osim Kosovske Policije, koja ima za obavezu da pruži bezbednost građanima, postoji i Opštinski Savet za Bezbednost u Zajednici, koji se vodi od strane Predsednika Opštine, ili Potpredsednika Opštine. Ovo je savetni organ po pitanju bezbednosti u zajednici, sa širem zastupanjem svih zajednica u jednoj opštini i zastupnika civilnog društva, koji među ostalo, odgovoran je i za identifikovanje negativnih pojava koje pokušaju da poremete javnu bezbednost i da preporučuje akcione planove.⁴ Bezbednost u školama Prizrena bila je jedno od pitanja o kojem je diskutovano i u sastancima OSBZ-a, navodeći opštinske institucije da identifikuju uznenimiravanja i percepcije učenika, nastavnika i roditelja o raznim sferama koje utiču u njihovu bezbednost.

I u prošlosti, opštinske institucije kao i civilno društvo su potegli zabrinjavanja u vezi incidenata koji su se desili u školama, preduzeći i razna delovanja, sa ciljem sprečavanja negativnih pojava. Uz inicijativu od strane Ekipa Delovanja za Bezbednost u Zajednici, Opština Prizren uz podršku UNDP KOSSAC, u 2010 godini finansirala je instaliranje istražnih kamera u nekim srednjim

¹Za UNDP, Kosovo se na ovom dokumentu spominje u kontekstu Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244.

²Zakon Br. 04/L-032 o Preduniverzitetskom Obrazovanju u Republiku Kosova.

³Zakon Br. 03/L-068 o Obrazovanju u Opštinama Republike Kosova.

⁴AU Br.27/2012 MUP-03/2012 MALS, član 6 i 7.

školama ove opštine, koje, prema opštinskim rukovodiocima kao i onih iz obrazovanja, rezultirali su kao uspešne.⁴

Međutim, razni incidenti se i dalje dešavaju u školi i oko nje, i na taj način postaju faktori koji utiču na rast nezadovoljstva društva i njihovom zahtveu za povećanje bezbednosti u školama.

Nalazi istraživanja pokazuju različite trendove što se tiče bezbednosti u školama, pretnjama ili prisustvu negativnih pojava. Neki od glavnih nalaza koji će se predstaviti u ovom dokumentu su :

- Sveobuhvatno, nad 65 odsto ispitanih osoba (roditelji, učenici i nastavnici) osećaju se veoma bezbednim ili bezbednim, dok samo 4 odsto njih se osećaju ne bezbednim.
- Albanci uglavnom se osećaju bezbednjima u odnosu sa ispitanim osobama ostalih etničkih pripadnosti. Doke je 11 odsto ispitanih osoba ostali etničkih pripadnosti se osećaju ne bezbednim samo 3 odsto albanaca su izjavili da se osećaju ne bezbednim.
- Većina ispitanih učenika (oko 64 odsto) izjavili su da se osećaju veoma bezbednim ili bezbednim, dok samo 4 odsto su izjavili da se osećaju ne bezbednim.
- Učenici koji žive u selo osećaju se bezbedniji, u odnosu na učenike koji žive u gradu. Oko 31 odsto učenika koji žive u selo osećaju se mnogo bezbednije u školi, u odnosu na 19 odsto učenika koji žive u gradu, blizu centra ili u periferiji.
- Takođe, učenici niže srednje škole osećaju se bezbednije u školi, u odnosu na učenike više srednje škole. Oko 30 odsto učenika niže srednje škole osećaju se veoma bezbedno, u odnosu na oko 17 odsto učenika više srednje škole koji se izjasne na isti način.
- Oko 84 odsto nastavnika osećaju se bezbedno i veoma bezbedno u školi. Dok je veoma značajno da se navodi to da nijedan ispitani nastavnik nije se izjasnio da se oseća ne bezbedno i veoma ne bezbedno u školi.
- Roditelji, u opšte u odnosu na učenike i nastavnike, osećaju se ne bezbedno kada se njihova deca nalaze u školu. Oko 9 odsto od njih izjavili su da se osećaju ne bezbedno i veoma ne bezbedno.
- Mesto stanovanja je takođe faktor koji utiče na osećaj bezbednosti. Roditelji koji žive u selo osećaju se bezbednije kada se njihova deca nalaze u školu, u odnosu na one roditelje koji

---

⁴Prikupljeni rezultati od strane Fokus Grupe održano sa nastavnicima, Prizren, Novembar 2012.

stanuju u gradu, bilo da su u centru ili u periferiji. Šta više, vidljive razlike se primećuju pogotovo kod roditelja koji žive u gradu, gde oko 16 odsto od njih osećaju se ne bezbedno ili veoma ne bezbedno, u odnosu na samo 3 odsto koji žive u selo koji su izjavili da se osećaju ne bezbedno i veoma ne bezbedno kada se njihova deca nalaze u školu.

- Prema redosledu pretnji opasnosti sa kojim se suočavaju učenici ili roditelji dok putuju prema školi ili tokom povratka u kuću, saobraćajna sredstva i psi latalice zauzimaju glavno mesto. Saobraćajna sredstva predstavljaju se kao primarni problem za roditelje (41 odsto) i za učenike više srednje škole (36 odsto), dok se kao primarni problem za učenike niže srednje škole predstavljaju psi latalice i divlje životinje (oko 58 odsto).

Detaljniji rezultati, koji obuhvataju i ostala pitanja istraživanja, sažeti su u glavno poglavlje ovog dokumenta o percepciji učenika, nastavnika i roditelja, o različitim aspektima koji se nadovezuju sa bezbednošću i edukativno- obrazovnom procesu u školama Opštine Prizren.

UVOD

Dokumenat Delovanja “Bezbednost u Školama Opštine Prizren” je treće redno izdanje i ima za cilj da kroz saradnju sa relevantnim institucijama, kao u ovom slučaju sa Skupštinskom Opštinom Prizrena, da dublje istražuju i analiziraju identifikovano pitanje kao uznemiravajuće – kao što je bezbednost u školama Prizrena.

Zaštita zdravlja, bezbednost i dobrobit učenika kao i osoblja u školama je jedno od opštih obaveza Ministarstva za Prosvetu na Kosovu, koja takođe snosi glavnu odgovornost i za planiranje, određivanje standarda i bezbednosti kvaliteta sistema za predunivezitsko obrazovanje.

Opština Prizren, koja se nalazi na jugoistočnom delu Kosova i gde žive oko 180 hiljadu stanovnika, raspodeljeni u gradu i u 74 sela, odvija osnovno kao i niže srednje obrazovanje u 71 škola, gde pohađaju nastavu ukupno 27.513 učenika i angažovano je 1.555 nastavnika, u jednoj razmeri od 18 učenika za jednog nastavnika, razmera koja je u skladu sa AD o maksimalnom broju učenika.⁵ Što se tiče više srednje škole, Opština Prizrena ima ukupno 14 srednjih škola, sa 9.518 učenika i 537 nastavnika.

Iako rezultati istraživanja pokazuju da su škole relativno bezbedne u Prizrenu, one ne izgledaju da su nedodirnute od kriminala ili različitih incidenata, koje mogu uticati na rizikovanje bezbednosti učenika i nastavnika ili na povećanje osećaja ne bezbednosti. Iz tog razloga, naporci institucija za povećanje bezbednosti, uz usku saradnju društva u opštem smislu, trebaju biti stalno u porastu, sa ciljem ojačanja opšte bezbednosti u školama, sa jedne strane, kao i poboljšanju kvaliteta edukativno-obrazovnog procesa, sa druge strane.

Kao rezultat ove saradnje i detaljnijeg istraživanja, ovaj dokumenat će poslužiti u identifikovanju konkretnih akcija koje se trebaju preduzeti kako bi se poboljšala bezbednost u školama, kao i da pruži mogućnost merenja uticaja nakon sproveđenja aktivnosti od strane odgovornih institucija.

Sa ciljem identifikovanja trendova i percepcije građana vezano za bezbednost u školama u Opštini Prizren, ekipa za istraživanje je koristila jednu količinsku i kvalitativnu kombinovanu metodologiju, koristeći kao metode: anketiranje, fokus grupe, kao i ostale statističke podatke od Kosovske Policije, Ministarstva za Prosvetu, Nauku i Tehnologiju, kao i Opštinske Uprave za Obrazovanje u Prizrenu.

Za odabiranje uzorka, korišćena je metoda odabiranja uzorka na slučajan način i rezultati istraživanja su zasnovani na jednom uzorku koji je obuhvatio 525 građana Opštine Prizren, uključujući tu i učenike osnovnih i srednjih škola, ili konkretnije ukupno : 358 učenika, 80 roditelja, kao i 87 nastavnika. Zastupljenost zajednica je bila proporcionalna, kao što su zastupljena u opštem stanovništvu Opštine Prizrena.

⁵AU 17/2012, Maksimalni broj učenika po razredu i odnos nastavnik – učenik.

Dokumenat Delovanja pruža prvenstveno jednu analizu stanja bezbednosti u centralnom nivou kao i onom lokalnom, zasnivajući se na podatke Kosovske Policije, kao i odražava incidente koji se nadovezuju sa školom, kao sukobi između učenika, incidenti u blizini škola, ili i oštećivanje školske imovine.

Trend percepcije građana vezano za javnu bezbednost u nacionalnom nivou održavaće se na opšti načina, na osnovu rezultata izveštaja Javni Puls, kao i pružiće se analiza koja je zasnovana na rezultatima istraživanja koji je izvršen sa roditeljima, učenicima i nastavnicima. Konkluzije i preporuke za dalja delovanja su izgrađeni na osnovu rezultata koji su dobijeni od istraživanja.

Opšte stanje bezbednosti u Opštini Prizrena

Stanje opšte bezbednosti na Kosovu tokom poslednjih godinu u opštem smislu je smatrano kao stabilno. Međutim, percepcija o stanju bezbednosti i zadovoljnost javnosti sa institucijama bezbednosti je doživela promene niz godina. Vredi da se navede da od januara 2011 godine bio je jedan pozitivan trend što se tiče pokazatelja bezbednosti.

Kada su se anketirane osobe pitane da li se osećaju bezbedni ili ne bezbedni kada se nalaze na ulici, 84% su izjavili da se osećaju bezbedno kada se nalaze van kuće (u odnosu sa 62% u junu 2011), dok samo 12% od njih su rekli da se osećaju uglavnom ne bezbedno (u odnosu na 31% u junu 2011). Kada su analizirani ovi podaci na polnim osnovama, nisu primećene neke velike razlike.⁶

I pored procene bezbednosnog stanja na Kosovu kao stabilno, uznemiravanja građana su ipak prisutna. Ovo može biti posledica raznih krivičnih dela, koja se dešavaju na Kosovu a koje su zabeležele jedan rast od 4.5 odsto krivičnih dela registrovanih od strane KP tokom 2010-2011 godina. Krivična dela, koja ostaju uznemiravajuća, su: veliki broj saobraćajnih nesreća, krađe, pokušaji krađe itd.

Naravno da incidenti koji se dese u školama i oko njih, stalno su predstavljali uznemirenost za učenike, nastavnike, roditelje, ali i za same institucije. Incidenti koji su upisani od strane Kosovske Policije, tokom 2011-2012 godina, su različitih priroda. Ukupno, u Prizrenu u 2011 godini registrovana su 75 slučaja, dok u 2012 godini imamo samo 34 registrovanim slučajevima. Upravo u ove dve godine, naj prisutniji incidenti su: teška telesna povreda, teške krađe, oštećenje imovine, kao i lakša telesna povreda, ali ne izostaju ni neovlašćeno posedovanje oružja, obaveze i remećenje javnog reda i mira.

⁶UNDP, "Izveštaj Javnog Pulsa 5", st.. 36, 2012

Tabela 1: Registrovani incidenti u školama Opštine Prizrena 2011-2012⁷

Registrovani incidenti	2011 Godina	2012 Godina
Lakša telesna povreda	16	10
Teška telesna povreda	7	1
Krađa	5	2
Teška krađa	14	7
Pokušaj krađe	2	0
Oštećenje imovine	11	7
Zastrasivanje	4	2
Prinuda	2	0
Neovlašćeno posedovanje oružja	4	0
Remečenje javnog reda i mira	6	2
Nalaženje oružja i municije	2	1
Incidenti požara	1	1
Pokušaj samoubistva	1	0
Nepogodno arogantno ponašanje	0	1
Total	75	34

Na osnovu podataka Kosovske Policije, u 2011 godinu, registrovani incidenti u osnovnim školama u 2011 i 2012 godinu, sačine 56 odsto registrovanih slučaja. Veoma je značajno da se navede to da većina incidenata desila su se u školama u gradu, gde u 2011 godinu sačine 80 odsto slučajeva, dok u 2012 godinu sačine 76 odsto od tih.

Percepcija o bezbednosti u školama Prizrena

Percepcija o sredini, nesumnjivo utiče na ponašanje pojedinca i u stvaranju ubedjenja o ambijentu koji ga ukuržuje. Tokom preduzetog istraživanja, identifikovane su percepcije učenika, nastavnika i roditelja u vezi sa njihovom bezbednošću u školi, sa edukativno-obrazovnom procesu, kao i ulozi samih roditelja u njihovoј edukaciji i angažovanju u povećanju kvaliteta i bezbednosti u obrazovanju.

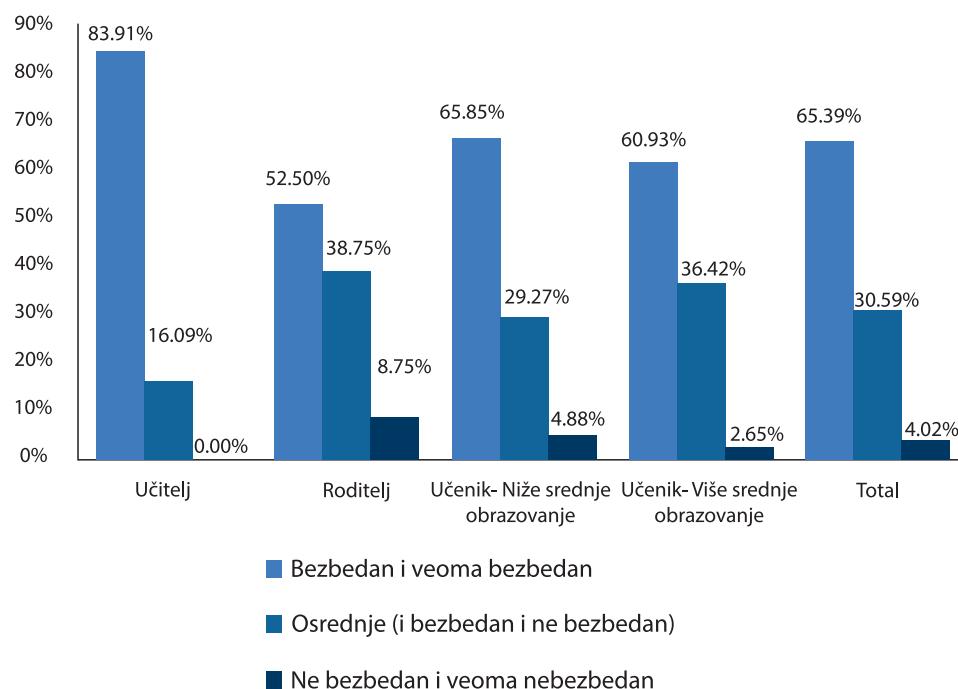
Kao jedan pokazatelj bezbednosti, anketirane osobe su upitane o tome da, koliko se uglavnom osećaju bezbednim u školu, ili koliko se osećaju bezbedni roditelji kada se njihova deca nalaze u školu. Rezultati istraživanja pokazuju da preko 65 odsto anketiranih osoba osećaju se veoma bezbednim ili bezbednim, dok samo 4 odsto osećaju se ne bezbednim ili veoma ne bezbednim.

⁷Izveštaj od Regionalne Policije u Prizren za školsku godinu 2011-2012.

Nastavnici su grupa anketiranih osoba koji se osećaju veoma bezbednim, u odnosu na učenike i roditelje. Značajno je navesti se to da nijedan nastavnik nije se izjasnio da se oseća ne bezbedno ili veoma ne bezbedno u školu. Oko 84 odsto od njih se osećaju bezbedno i veoma bezbedno, u odnosu na 64 odsto od učenika i oko 52.5 odsto od roditelja koji se osećaju veoma bezbedno ili bezbedno kada se njihova deca nalaze u školu.

Roditelji, sa druge strane, izgleda da su grupa koja izjavljuje najviši nivo ne bezbednosti, u odnosu na učenike i nastavnike. Približno jedan na 11 roditelja izjavljuje da se oseća ne bezbedno ili veoma ne bezbedno kada se njegovo ili njeno dete nalazi u školu.

Slika 1: Perceptirana bezbednost u školu za učenike, nastavnike i mišljenje roditelja za njihovu decu

Mesto stanovanja učenika, nastavnika i roditelja je uviđeno kao jedan faktor koji utiče u odnosu osećaja bezbednosti u školu. Mestao stanovanja u selo, i tokom fokus grupa, ali i na osnovu rezultata istraživanja, uviđeno je kao mesto sa najvišim izveštavanjem osećaja bezbednosti. Iz tog razloga, izvršena je analiza i uz poređivanje mesta gde se škola nalazi, gde učenici pohađaju proces nastave. Vidljive statističke promene se primećuju između učenika koji pohađaju nastavu u seoskim školama, u odnosu na onih koji pohađaju u gradu. Oko 81 odsto učenika koji pohađaju nastavu u seoskim školama osećaju se bezbedno ili veoma bezbedno, u odnosu na samo 56 odsto učenika koji pohađaju nastavu u školama grada.

Tabela 2: Osećaj bezbednosti ušenika, nastavnika i roditelja na osnovu demografskih faktora i ostalih faktora⁸

		Učenici	Nastavnici	Roditelji
Pol	Devojke/Žene Dečaci/Muškarci	63.4% 64.2%	82.1% 85.4%	51.7% 54.0%
Sprovodenje pravilnika škole	Da Ne	75.3% 45.0%	91.1% 71.4%	70.8% 26.7%
Postojanje kamera bezbednosti	Da Ne	58.3% 72.5%	86.0% 80.0%	50.9% 55.6%
Mesto stanovanja	Grad blizu centra Grad udaljeno od centra ili u periferiji Selo	55.5% 56.4% 74.8%	80.0% 91.7% 90.0%	39.5% 58.3% 66.7%
Nalazno mesto škole	Selo Grad	80.7% 56.2%	81.8% 84.6%	70.0% 46.6%
Razred gde se odvija nastava	Niži srednji Viši srednji	65.9% 60.4%	NA NA	51.2% 54.1%
Uspeh u predhodno polugode	Odličan Vrlo dobar Dobar Dovoljan Loš	59.6% 60.4% 65.4% 73.8% 71.4%	NA NA NA NA NA	NA NA NA NA NA
Etnička pripadnost	Albanci Ostali	66.30% 49.10%	88.20% 54.50%	56.50% 27.30%
Status zaposlenosti	Zapošljen Nezapošljen (tražim posao) Nezapošljen (ne tražim posao) Ostalo (domaćin/ domaćica, penzioner, sa ograničenim sposobnostima)	NA NA NA NA	NA NA NA NA	53.50% 45.55 50% 75.50%

⁸Na osnovu analize Ki-kvadrat, dobijeni su vidljivi statistički rezultati što se tiče promena u širenju osećaja bezbednosti u školama na osnovu dole navedenih faktora: sprovodenja pravilnika u školu, prisutnosti kamera bezbednosti, mesta stanovanja i etničke pripadnosti. Značajno je navesti da postoji jedna negativna korelacija između osećaja bezbednosti učenika u školi i mesta stanovanja, pokazujući da što je bliže grada (blizu centra) mesto stanovanja, toliko se više raste ne bezbednost učenika ($r=-0.177, p<0.001$).

Učenici i njihova percepcija u vezi bezbednosti u školama

Budući da učenici jedan veliki deo vremena provode u školskim prostorima, veoma je značajno da ne samo za njihovu dobrobit nego i za sam edukativno-obrazovni proces, bude veća bezbednost u školama. Naravno da postoje jedan niz faktora koji utiču na stvaranju ubeđenja i percepcija za bezbednost u školu.

Rezultati istraživanja pokazuju da generalno kod učenika postoji jedan opšti osećaj bezbednosti kada se nalaze u školu. Približno oko 64 odsto anketiranih učenika izjavili su da se osećaju veoma bezbedno ili bezbedno, dok oko 4 odsto od njih su izjavili da se osećaju ne bezbedno ili veoma ne bezbedno.

Vidljive statističke razlike se primećuju u izveštavanju osećaja bezbednosti na osnovu mesta stanovanja. Učenici, čije je mesto stanovanja u selu, izveštavaju veći nivo osećaja bezbednosti (75 odsto), vrednost koja je za 19 poena od procenta vrednosti veća od učenika sa mestom stanovanja u gradu.

Između učenika koji se osećaju bezbedno i veoma bezbedno, ne primećuje se vidljiva razlika na osnovu nivoa obrazovanja u kojem oni pohađaju nastavu. Osećaj bezbednosti za koje su izvestili učenici nižeg srednjeg obrazovanja je 66 odsto, oko 5 poena od procenta vrednosti veći od onog og učenika sa višem srednjem obrazovanju.

Svakako, postoji jedan broj faktora koji utiču na osećaj bezbednosti učenika i stvaranju ubeđenja da li je škola jedno bezbedno mesto ili nije da bi se odvijala nastava. Ovi faktori, naravno da su od jednog posebnog značaja, a pogotovo kako bi se omogućilo da kroz konkretna delovanja utiću na promenu i samim tim povećanju osećaja bezbednosti u školama.

Nalazi ovog istraživanja pokazuju da, u vezi sa osećajem bezbednosti uopšte učenika u školi, ne primećuje se neka korelacija koja bi bila statistički značajna kada se meri povezanost zavisno od uspeha učenika ili rastojanja učenika od škole.

Takođe, uzimajući u obzir tendenciju u rastu da bi povećali bezbednost u školama kroz različite metode, kao što je slučaj postavljanja kamera u školama, postoji veći osećaj bezbednosti. Ali, rezultati su ukazali za jednu negativnu korelaciju što se tiče osećaja bezbednosti u onim školama gde su postavljene kamere ($r=-0.194$, $p<0.01$). Znači, i pored postojanja kamera u školama, osećaj bezbednosti je bio niži kod učenika tih škola.

U školama u koje su postavljane kamere, izveštava se jedan niži nivo bezbednosti. Možda ovi rezultati su zbog toga što škole su imale problem u vezi bezbednosti bile su izabrane programom za postavljanje kamera.

Rezultati ankete takođe pružaju ubedljive podatke da osećaj bezbednosti u školama za učenike, povezuje se sa sprovodenjem pravilnika škole, mesta stanovanja, etnicitetat, godine starosti i postavljanjem kamera bezbednosti u školu.

Najveća pretnja /opasnost sa kojim se suočavaju deca u školu.

Jedan broj pretnji i opasnosti su identifikovani od strane roditelja i nastavnika, i koji predstavljaju opasnost za bezbednost dece/učenika tokom odlazka u školu ili dolazka kući.⁹

Problematična pitanja u smislu bezbednosti učenika, iz perspektive roditelja i nastavnika, kao: rizikovanje bezbednosti učenika kao posledica loše infrastrukture u školskim objektima; nedostatak rasvete u blizini/dvorištu škole,rizikovanje učenika u ulici/saobraćaju, kao rezultat nedostatka zaštitnih ograda, podvožnjaka ili nadvožnjaka, kao i nedostatak trotoara; takođe, prisustvo negativnih pojava kao : grupacije mladih (ne učenika) u blizini škola; tuča/svađe između učenika, kao i prisustvo hladnih oružja (ali i onih vatrenih) u školama, prisustvo psa latalica (pogotovo tokom zime) identifikovani su kao pretnje/opasnost za učenike.

U redosledu pretnji sa kojima se suočavaju učenici ili roditelji tokom odlazka u školu ili tokom dolazka u kuću, saobraćajnih sredstva i psi latalice zauzimaju glavno mesto. Saobraćajna sredstva predstavljaju se kao primarni problem sa 41 odsto roditelja i za 36 odsto učenika više srednjeg obrazovanja, dok kao primaran problem za učenika niže srednjeg obrazovanja predstavljaju se psi latalice i divlje životinje (oko 58 odsto).

Statističke značajne razlike se takođe uočavaju, između procenta glavnih vrsta rizika sa kojim se suočavaju učenici i nalaznog mesta škole. Za one čije je mesto nalazka u selo, psi latalice sačine glavni problem (58 odsto), zatim klimatski uslovi i saobraćajna sredstva (oko 11 odsto). Međutim, za učenike koji pohađaju škole u gradu, procenat, koji izveštava pse latalice kao ključni problem, je niži (oko 37 odsto), koje slede sa višim procentom u odnosu na seoske škole za saobraćajna sredstva (31 odsto). Takođe, za učenike koji pohađaju nastavu u školama u gradu, jedno od ključnih problema predstavljaju se i maltretiranja od ljudi (bande, huligani) (oko 15 odsto).

---

⁹UNDP-je organizovao dve fokus grupe, jednu sa roditeljima i drugu sa nastavnicima u Opštini Prizren, sa ciljem prikupljanja njihove percepcije o pitanjima koji su vezani za bezbednost u školama.

Tabela 3: Percepције за претње/опасности током одлaska у школу, мишљења родитеља и ученика.

	Nastavnik	Ученик – Ниže средње образовање	Ученик – Више средње образовање	Total
Psi latalice ili divlje животине	30.0%	58.3%	23.2%	41.0%
Saobraćajna sredstva	41.3%	16.5%	36.4%	27.9%
Maltretiranja od ljudi (bande, huligani)	10.0%	8.7%	17.9%	12.1%
Nedostatak rasvete u ulici	8.8%	2.9%	11.3%	6.9%
Klimatski uslovi	6.3%	7.3%	4.6%	6.2%
Ostalo	1.3%	2.9%	3.3%	2.7%
Ne znam/Bez odgovora	2.5%	3.4%	3.3%	3.2%

Mesto i vreme kada se anketirane osobe osećaju naj manje bezbednim

Naravno da bi se preduzela bilo koja inicijativa ili delovanje za povećanje i poboljšanje bezbednosti u školama, veoma je važno da se shvati koja su ta mesta koja se smatraju od strane školskih učenika kao ne bezbedna mesta, kao i koje je to vreme kada se osni osećaju manje bezbedno.

Prema nalazima istraživanja, primećuju se razlike što se tiče percepције ne bezbednih mesta, u odnosu sa učenicima više srednjeg obrazovanja.

Dok učenici niže srednjeg obrazovanja ređaju dvorište (oko 33 odsto), prazne učionice (19 odsto) i toalet (18 odsto) kao naj ne bezbednija mesta, ovaj redosled se razlikuje za ušenike vise srednjeg obrazovanja. Kao naj ne bezbednije mesto oni smatraju kafiterije van škole (oko 27 odsto), toaleti WC (23 odsto) i dvorišta (19 odsto).

Dok nastavnici generalno dele isto mišljenje sa učenicima vise srednjeg obrazovanj što se tiče dvorišta i delimičnog mišljenje što se tiče kafiterija, dok prazne učionice, koje se smatraju koa drugo mesto ne bezbednosti za učenike niže srednjeg obrazovanja, za nastavnike ovo sačini samo 3 odsto u širenju ne bezbednih mesta.

Veoma je značajno da se navodi to da jedan veliki procenat anketiranih nastavnika (oko 33 odsto) bili su neodređeni i nisu dali odgovor na pitanje koja su to mesta koja smatraju kao naj ne bezbednija.

Podaci ankete takođe ukazuju da tokom školskih aktivnosti i tokom vraćanja u kuću, je vreme kada se svi anketirani osećaju manje bezbednim.

Takođe kao problematično se predstavlja vreme kada učenici niže srednjeg obrazovanja idu u školu.

Oko 8 odsto od njih predstavljaju ovo vreme kao naj ne bezbednije vreme, za razliku od učenika više srednjeg obrazovanja i nastavnika gde ovo vreme ne zauzima značajno mesto u širenju procenta.

Tabela 4: Vreme kada se nastavnici i učenici osećaju manje bezbednim

	Nastavnik	Učenik – Niže srednje obrazovanje	Učenik – Više srednje obrazovanje	Total
Tokom odlazka u školu	6.9%	28.2%	11.3%	18.2%
Tokom dolazka u kući	26.4%	22.3%	35.1%	27.5%
Tokom nastave	5.7%	15.5%	11.3%	12.2%
Tokom odmora (između časova)	4.6%	12.6%	10.6%	10.4%
Tokom školskih aktivnosti	27.6%	17.5%	30.5%	23.9%
Ne znam/ Bez odgovora	28.7%	3.9%	1.3%	7.9%
Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Tabela 5: Mesto gde nastavnici i učenici se osećaju manje bezbednim

	Nastavnik	Učenik – Niže srednje obrazovanje	Učenik – Više srednje obrazovanje	Total
U praznu učionici	3.4%	19.4%	14.6%	14.6%
U stepenice i hodnik	8.0%	10.7%	7.3%	9.0%
U toaletu (WC)	9.2%	17.5%	23.2%	17.8%
U laboratoriji		1.5%	1.3%	1.1%
U parkingu	4.6%	6.3%	4.0%	5.2%
U dvorištu	20.7%	33.5%	19.2%	26.1%
U školskom bifeu		1.0%	2.0%	1.1%
U kafiteriji van škole	20.7%	6.3%	26.5%	16.0%
Ne znam/ Bez odgovora	33.3%	3.9%	2.0%	9.0%
Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Percepcija o negativnim pojavama koje su prisutne u školama i osećaj bezbednosti

Prisustvo negativnih pojava u školama i dalje ostaje da bude uznemiravajuće i ona je prisutna u različitim oblicima. Nastavnici i roditelji iznose svoja zabrinjavanja o pojavama koje su u rastu, pogotovo o korišćenju duvana, alkohola od strane mladih, ali i o prisustvu oružja u školama.¹⁰

Da bi procenili što bolje osećaj bezbednosti, jedan niz pitanja, o informacijama koje učenici i nastavnici imaju o učestalošći korišćenja psihoaktivnih substanci, hladnih oružja kao i onih vatreñih, uključena su u istarživanju. Takođe, anketirane osobe su upitane i o stepenu poteškoća za nalaženje ovih supstanci ili oružja unutar školske teritorije.

Tabela 6: Izveštavanje od strane učenika o učestalosti onih koji koriste psihoaktivne substance ili drže oružje u školskoj teritoriji

Redosled	Hladno oružje	Vatreño oružje	Droga	Ekstazi	Sedativi	Marihuana/ Hašaš	Alkohol	Duvan
Nijedno	56.40%	79.00%	79.00%	83.20%	69.30%	73.50%	64.60%	23.20%
Sasvim malo	15.40%	8.20%	8.60%	7.20%	16.40%	11.40%	17.00%	14.70%
Nekoliko	16.60%	4.80%	5.70%	2.50%	7.60%	8.20%	11.20%	30.50%
Večina	7.80%	2.90%	1.10%	0.60%	1.50%	1.90%	3.00%	28.00%
Ne znam/ Bez Odgovora	3.80%	5.10%	5.50%	6.50%	5.10%	5.00%	4.20%	3.60%

Bazirajući se na izveštavanje učenika o učestalosti korišćenja psihoaktivnih supstanci ili nošenja oružja, vredi napomenuti da sve ove pojave su prisutne u školama, i ako u nekim slučajevima u nižim procentima.

Prema redosledu u procentima, 73.2 odsto učenika izveštavaju da duvan se koristi u školu, zatim nođenje hladnih oružja 40 odsto, korišćenje alkohola 31 odsto i sedativa 26 odsto. U manjim vrednostima predstavljaju se procenat izveštavanja o korišćenju marihuane, vatreñih oružja, droge i ekstazije

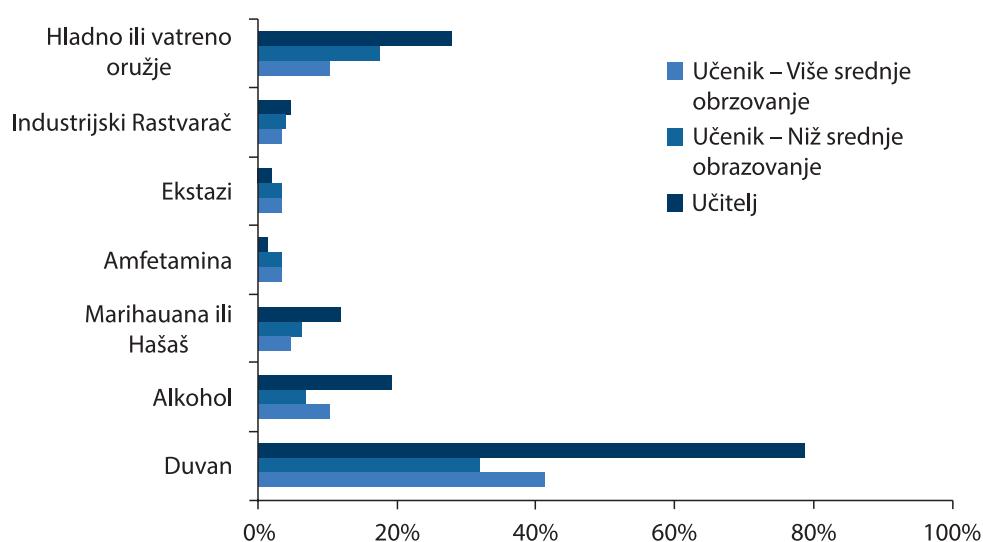
Ali, postoje razlike što se tiče izveštavanja učenika, u odnosu na nastavnike i roditelje, ali i zavisno od godine starosti samih učenika koji su anketirani. Treba se navesti da u svim slučajevima, najveći procenat onih koji misle da niedan od učenika ne koristi psihoaktivne supstance ili oružje, je kod učenika niže srednjeg obrazovanja.

¹⁰Prikupljeni rezultati od strane Fokus Grupe održano sa nastavnicima, Prizren, Novembar 2012.

Razlike u procentu između onih koji imaju znanja o korišćenju duvana u školu, primećuju se i između roditelja i nastavnika. Dok 28 odsto roditelja izjavljuju da su obavešteni da većina učenika koriste duvan, manje od 7 odsto nastavnika izjavljuju da su obavešteni o tome.

Što se tiče nivoa poteškoća u nalaženju psihoaktivnih supstanci i oružja u školskoj teritoriji, podaci ukazuju da učenici više srednjeg obrazovanja procenjuju lakše njihovo nalaženje, u odnosu na nastavnike ili učenike niže srednjeg obrazovanja. Oko 79 odsto od njih izveštavaju da im je lako ili veoma lako da nalaze duvan u teritoriji škole, zatim hladno oružje (28 odsto) i alkohol (19 odsto) (Slika 2).

Slika 2: Toliko koliko ste vi informisani, koliko bi bilo lako nalaženje psihoaktivnih supstanci ili oružja u vašoj školi (lako i veoma lako)

I ako postoje različite percepcije o informacijama da učenici i nastavnici ili roditelji imaju veze o prisutnošću negativnih pojava u školama, ili i o njihovom rasprostrajanju, uticaj koje one imaju u stvaranju osećaja bezbednosti /ne bezbednsoti , je veoma značajan.

Stoga, korišćena je analiza Ki-kvadrat kako bi se uvideo uticaj negativnih pojava o osećaju bezbednosti učenika i nastavnika. Na osnovu ove analize, primećene su značajne statističke razlike u izveštavanju osećaja bezbednosti kod učenika, prema učestalošću korišćenja psihoaktivnih supstanci i učestalošću nošenja oružja u školi. Procenat učenika i nastavnika koji izveštavaju da se osećaju bezbedno i veoma bezbedno je veći kod onih gde izveštavanje negativnih pojava u školama nije mnogo čest.

Tabela 7: Osećaj bezbednosti učenika prema korišćenju psihoaktivnih supstanci i nošenju oružja u školu

	Nijedno	Sasvim malo	Neke	Većina
Korišćenje duvana	81.0%	63.3%	71.3%	47.5%
Korišćenje alkohola	73.3%	42.6%	50.0%	46.2%
Korišćenje marihuane/hašaša	69.0%	56.8%	42.4%	44.4%
Korišćenje sedativa (bez lekarskog recepta)	71.4%	54.1%	34.5%	37.5%
Korišćenje ekstazije	67.4%	50.0%	45.5%	33.3%
Korišćenje ostalih droga	67.7%	55.9%	48.1%	20.0%
Nose sa sobom vatreno oružje	70.4%	42.9%	40.9%	38.5%
Nose sa sobom hladno oružje	76.6%	53.7%	50.8%	40.0%

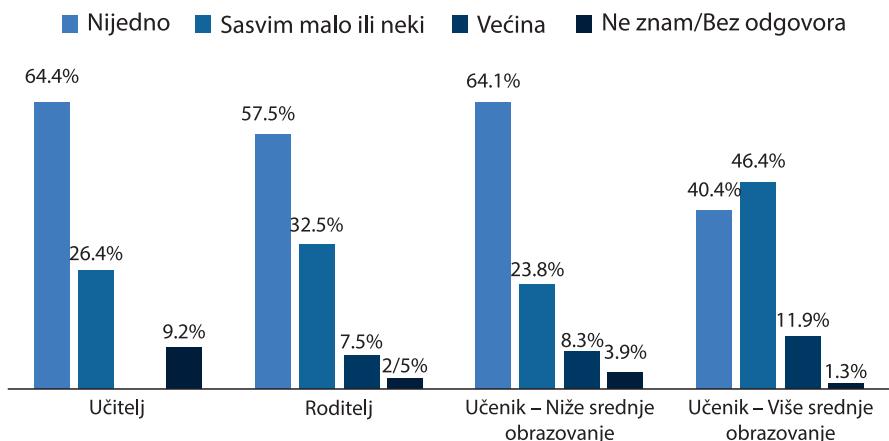
(Procenat onih koji se osećaju bezbedno ili veoma bezbedno)

Tabela 8: Osećaj bezbednosti nastavnika na osnovu korišćenja psihoaktivnih supstanci i nošenja oružja u školi

	Nijedno	Sasvim malo	Neke	Većina
Korišćenje duvana	79.2%	50.0%	38.5%	45.5%
Korišćenje alkohola	57.4%	64.3%	25.0%	
Korišćenje marihuane/hašaša	63.5%	14.3%	16.7%	
Korišćenje sedativa (bez lekarskog recepta)	59.3%	45.5%	28.6%	
Korišćenje ekstazije	60.3%	20.0%		
Korišćenje ostalih droga	58.0%	40.0%		
Nose sa sobom vatreno oružje	60.3%	20.0%		
Nose sa sobom hladno oružje	67.4%	44.4%	29.4%	33.3%

Takođe, i pored izjavljivanja da oružje, a pogotovo hladna oružja, predstavljaju se kao problematična, primećuju se razlike što se tiče izveštavanju anketiranih osoba o učestalosti nošenja oružja. Razlike u procentu uglavnom se primećuju između nastavnika i ostalih anketiranih osoba (učenika i roditelja), da većina učenika nose hladna oružja u školu. U ovom slučaju 12 odsto učenika više srednjeg obrazovanja, 8 odsto učenika niže srednjeg obrazovanja i 7.5 odsto roditelja izveštavaju da većina nose hladna oružja u odnosu na nastavnike od kojih nijedan ne izjavljuje tako nešto.

Iako u nekim slučajevima podaci ukazuju da hladna oružja se nose od strane jednog malog broja učenika, ponovo njihova prisutnost se izveštava od 58 odsto učenika više srednjeg obrazovanja, 40 odsto od roditelja, 32 odsto od učenika niže srednjeg obrazovanja i 26 odsto od strane nastavnika.

Slika 3: Izveštavanje o nošenju hladnog oružja u školama na osnovu nastavnika, učenika i roditelja

Što se tiče osećaja bezbednosti i prisustva hladnog oružja, takođe podaci ukazuju da u tim slučajevima kada je izjavljeno da učenici nijednom ne nose hladna oružja, samo 2 odsto su izjavili da se osećaju ne bezbedno, u odnosu na 12 odsto anketiranih osoba koji su izjavili da se osećaju ne bezbedni zbog toga što većina nose vatrena oružja.

Prema rezultatima i prisustvo sukoba bez oružja izgleda da ima jedan značajan uticaj u izveštavanju osećaja bezbednosti od učenika. U školama gde se izjavljuje da su oružani sukobi češći, osećaj bezbednosti kod učenika je manji. Najveće razlike u procentu se primećuju među onih koji kažu da se osećaju veoma bezbednim. U školama gde se izjavljuje da sukobi nisu se desili nijednom, ovaj procenat je 38.5 odsto, u odnosu na 11 odsto u školama gde su se ovi sukobi desili veoma često.

Slične su vrednosti i kod sukoba sa oružjem i osećaj bezbednosti. U onim školama gde se izjavilo da se nije desio nijedan sukob sa oružjem, osećaj bezbednosti je veći gde 70 odsto izjavljuju da se osećaju bezbednim i veoma bezbednim, dok u tim slučajevima kada su se sukobi sa oružjem desili veoma često u školi, samo 38 odsto izjavljuju da se osećaju bezbedno i veoma bezbedno.

Krađe školske imovine, zatim rasprave između učenika, ali u nekim slučajevima i rasprave između učenika i nastavnika, nekontrolisani posetioci po školama itd., su takođe jedno od navedenih zabrinjavanja tokom fokus grupe. Iz tog razloga, kroz ovo istraživanje, postigli smo da prikupimo percepcije učenika, nastavnika i roditelja vezna za različite slučajeve koji su se desili u njihovim školama.

Značajne statističke razlike se primećuju između izveštavanja učenika više srednjeg obrazovanja, niže srednjeg obrazovanja, roditelja i nastavnika o dole navedenim slučajevima (Tabela 3). Učenici više srednjeg obrazovanja izveštavaju za jednu veću učestalost ovih događaja, zatim slede roditelji, učenici niže srednjeg obrazovanja i na kraju nastavnika.

Svađe između učenika vide se kao najčešće pojave na osnovu anketiranih osoba, gde više od pola njih veruju da takve svađe se dese često ili ponekad.

Što se tiče nekontrolisanih poseta u školu, koje su i tokom fokus grupe identifikovane kao zabrinjavajuće, na osnosu rezultata istraživanja proizlazi da 32 odsto njih su izjavili da ovaj problem se pojavljuje ponekad ili često. (vidi Tabelu br.9)

Najniže vrednosti u procentima, vezano za negativne pojave koje su se desile u školu ponekad ili često, su prodaja droge i alkohola (oko 4 odsto).

Tabela 9: Izveštavanje anketiranih osoba o učestalosti izdešenih događaja u školama na osnovu nastavnika, roditelja i učenika.*

	Nastavnici	Roditelj	Učenik – Niže srednje obrazovanje	Učenik – Više srednje obrazovanje
Rasprava (psovanje, vređanje) između učenika	41.4%	51.3%	43.2%	72.8%
Sukobi bez oružja	21.8%	43.8%	34.0%	58.9%
Nekontrolisani posetioci u školskom objektu	19.5%	42.5%	23.8%	43.7%
Vandalizam (uništavanje školske imovine)	34.5%	28.8%	36.4%	40.4%
Rasprave sa nastavnicima (psovanje, vređanje nastavnika)	9.2%	16.3%	13.6%	37.1%
Uznemiravanja tokom ulaska/izlaska iz škole	13.8%	26.3%	20.4%	26.5%
Uznemiravanja tokom čekanja autobusa	5.7%	3.8%	2.9%	23.8%
Krađa lične svojine	5.7%	13.8%	14.6%	19.2%
Korišćenje alkohola	3.4%	5.0%	7.3%	18.5%
Korišćenje droga	5.7%	8.8%	6.8%	12.6%
Sukobi sa oružjem		8.8%	5.3%	9.3%
Prodaja droge i alkohola	1.1%	5.0%	4.4%	5.3%
Krađa školske imovine	10.3%	11.3%	7.8%	4.6%

*procenat onih koji izveštavaju da su se događaji desili ponekad ili često puta

S obzirom na opšte vrednosti anketiranih osoba, primećuju se razlike kada se analiziraju rezultati na osnovu godina starosti učenika, ili i na percepcije nastavnika i roditelja za ista pitanja.

Uznemiravanja tokom čekanja autobusa izgleda da je jedna velika problematika za učenike više srednjeg obrazovanja, nego za ostale anketirane osobe. Oko 25 odsto učenika više srednjeg obrazovanja misle da se to dešava često ili ponekad, što je vidno više nego procenti roditelja (4%), nastavnika (6%), ili samih učenika niže srednjeg obrazovanja (3%), koji misle da se to često ili ponekad dešava.

Uznemiravanja tokom čekanja autobusa izgleda da je jedna velika problematika za učenike više srednjeg obrazovanja, nego za ostale anketirane osobe. Oko 25 odsto učenika više srednjeg obrazovanja misle da se to dešava često ili ponekad, što je vidno više nego procenti roditelja (4%), nastavnika (6%), ili samih učenika niže srednjeg obrazovanja (3%), koji misle da se to često ili ponekad dešava.

Uznemiravanja između učenika, kao što su psovke i vređanja, rezultirale su kao najčešća dešavanja u školi, na onsovu percepciju anketiranih osoba. Ali, razlike između percepcije učenika sa jedne strane, i roditelja i nastavnika sa druge strane, su uočljive. Iznad 72 odsto učenika više srednjeg obrazovanja, veruju da svađe između učenika se dešavaju često ili ponekad, u odnosu na 54 odsto učenika niže srednjeg obrazovanja, 51 odsto roditelja ili 42 odsto nastavnika koji su izjavili o tome.

I u slučajima kada je prisutno uznemiravanje među učenike (psovke/vređanje), ili među učenike i nastavnika, kao i uznemiravanja tokom ulaska/izlaska u škole ili i od strane nekontrolisanih posetioca, donose značajne statističke rezultate, što se tiče interakciji da njihovo prisustvo je vezano sa osećajem bezbednosti.

U slučajevima kada su anketirane osobe izjavile da rasprave između učenika, nastavnika ili i nekontrolisanih posetioca, desila su se često, osećaj bezbednosti je niži. Kod rasprava između učenika, samo 45 odsto njih su izjavili da se osećaju bezbedni kada su se ovi slučajevi desili često, dok za anketirane osobe koje su izjavile da ovi slučajevi nisu se desili nijednom, osećaj bezbednosti je veoma visok (76 odsto).

Ovaj izveštaj stoji i kod drugih slučajeva, gde osećaj bezbednosti je vidljivo veći u onim školama gde se izveštava da ovi događaji nisu se desli nijednom, u odnosu na one gde su se ovi događaji desili često puta.

Kod onih škola gde se izveštavalo da rasprave sa nastavnicima (psovke, vređanja prema nastavnicima) dešavaju se često, 31 odsto anketiranih osoba osećaju se bezbednim u odnosu na 79 odsto anketiranih osoba koji se osećaju bezbednim u onim školama gde je izvešteno da ove rasprave nisu se desile nijedanput. Kod uznemiravanja tokom ulaska/izlaska, razmara je 27 odsto sa 81 odsto, dok kod osećaja bezbednosti u odnosu na prisustvo nekontrolisanih posetioca stoji razmara 31 odsto sa 80 odsto.

Međutim, primećuju se razlike što se tiče izveštenja učenika, roditelja i nastavnika o gore navedenim događajima. Procenat učenika više srednjeg obrazovanja, koji izveštaju da sukobi bez oružja se dešavaju često ili ponekad, je vidljivo veći nego izveštanje učenika niže srednjeg obrazovanja. Oko 59 odsto učenika više srednjeg obrazovanja izveštavaju da sukobi bez oružja se dešavaju često ili ponekad u njihovu školu, u odnosu na 34 odsto učenika niže srednjeg obrazovanja.

Što se tiče izveštavanja roditelja i nastavnika, 44 odsto roditelja izjavljuju da sukobi bez oružja se dešavaju često ili ponekad, u odnosu na 22 odsto nastavnika koji izveštavaju da sukobi bez oružja dešavaju se često ili ponekad u školu gde oni rade.

Sukobi sa oružjem, smatraju se kao retka događanja u odnosu na one bez oružja. Ali, razlike se međutim primećuju kod percepcije roditelja i učenika više srednjeg obrazovanja, u

odnosu na nastavnike. Dok jedan isti procenat između učenika više srednjeg obrazovanja i roditelja (oko 9 odsto), izjavljuju da takvi slučajevi se često ili ponekad dešavaju, nijedan nastavnik nije izjavio tako nešto.

I što se tiče percepcija oko prodaje droge i alkohola, izjava da se ovi slučajevi dese retko je veoma visok, kao kod učenika tako i kod nastavnika i roditelja. Razlike se primećuju kod procenta anketiranih osoba koji misle da se ovi slučajevi dese često ili ponekad gde 5 odsto učenika više srdenjeg obrazovanja izjavljuju da prodaja droge i alkohola se dešava često ili ponekad, u odnosu na samo 1 odsto nastavnika koji imaju isto mišljenje.

Što se tiče nalaženja istraživanja o informacijama anketiranih osoba u vezi korišćenja droge i alkohola u školama, jasno se primećuje da su učenici više srednjeg obrazovanja, kod kojih imamo jedan visok procenat onih koji misle da se droga i alkohol koriste često ili ponekad u odnosu na ostale grupe.

Preko 12 odsto učenika više srednjeg obrazovanja izveštavaju da se u njihovu školu koirsti droga ponekad ili često, i preko 18 odsto od njih izjavljuju da se koristi alkohol, dok preko 6 odsto od učenika niže srednjeg obrazovanja misle o korišćenju droge u njihovu školu ili preko 7 odsto od njih misle da se koristi alkohol često ili ponekad.

Ove vrednsoti si znatno manje kod nastavnika i roditelja. Što se tiče korišćenja droge, samo 6 odsto od nastavnika misle da se droga u njihovu školu koristi često ili ponekad, dok preko 3 odsto od njih imaju isto mišljenje za alkohol. Tatim, oko 9 odsto od roditelja misle da se droga u njihovu školu koristi često ili ponekad, dok samo 5 odsto od njih misle da se koristi alkohol.

Takođe razni incidenti koji su se desili u školama, registrovani od strane KP, vezani su sa raznim oštećenjima školske imovine, kao što je vandalizam, krađa, itd. A koje su identifikovane kao problematična pitanja i tokom fokusnih grupa sa roditeljima i nastavnicima.

Međutim, prema percepcijama anketiranih osoba, većina njih, ili 74 odsto misle da školske krađe se nikada ne dešavaju, i ako takvi slučajevi su registrovani od strane Kosovske Policije.

Što se tiče vandalizma, opšte procene su više u odnosu na krađe. Dok oko 37 odsto misle da vandalizam se često/ponekad dešava, samo 15 odsto od njih misle isto za krađe lične svojine, ili samo 7 odsto o prisustvu krađe u školama.

Ne primećuju se velike razlike u rezultatima što se tiče izveštavanja učenika niže srednjeg obrazovanja ili više srednjeg obrazovanja u vezi prisustva krađe i vandalizma u školama.

Od iznešenih rezultata iz anketiranja roditelja i nastavnika, naj uočljiva razlika u rezultatima je vezana sa njihovim izveštavanjem u vezi sa vandalizmom u školama. Jedan veći procenat roditelja oko 53 odsto, izveštavaju da se u školu njihove dece vandalizam desio često, dok samo oko 25 odsto nastavnika misle isto.

Treba se navesti da značajni statistički podaci su dobijeni kada smo analizirali osećaj bezbednosti u odnosu na dešavanja krađa i vandalizma u školama. Vrednost Ki-kvadrata o повезаности између осећаја безбедности и информисањем анкетirаних особа о prisustvu krađa i vandalizma u školama, je u nivou prihvatljivosti značajnosti od 0.05, što u ovom slučaju je $p<0.001$, što predstavlja jedan značajan statistički rezultat.

Nalazi ukazuju da kod anketiranih osoba koji su izjavili da nijednom se nije desila krađa školske imovine, osećaj bezbednosti je veoma visok, ili oko 75 odsto njih su izjavili da se osećaju veoma bezbedno ili bezbedno. Dok, anketirane osobe koje su izjavile da su se krađe često dešavale, samo 20 odsto od njih su izjavile da se osećaju bezbedno.

Takođe, i kod slučajeva vandalizma, osećaj bezbednosti je manja onda kada je u školama bilo slučajeva vandalizma. Samo 40 odsto od anketiranih osoba koji su izjavili da u njihovu školu bilo slučajeva vandalizma veoma često, osećaju se veoma bezbedni ili bezbedni, u odnosu na oko 74 odsto onih koji su izjavili da se nikad nije desio vandalizam u njihovu školu, a koji se osećaju bezbedno ili veoma bezbedno.

Policija kao pružioc bezbednosti u školama?

Prisustvo pripadnika Kosovsle policije u blizini škola i njihova saradnja sa školskim institucijama, pokrenuta je kao pitanje od strane roditelja i nastavnika. Čak, nastavnici su izjavili svoju zabrinutost za kasno reagovanje Policije u slučajevima sukoba između učenika, rizikovači, prema njima, i samu bezbednost nastavnika, koji trebaju sami da intervenišu kako bi držali situaciju pod kontrolom.¹¹

Naravno Kosovska Policija je odgovorna za zaštitu života i imovine, da održi javni red i mire, kao i da sprečava i otkriva krivično delo. Takođe, unutar Kosovske Policije, postoji i Departman za Pitanja Zajednice, koja ima za cilj da utiče na bezbednost i dobrobit zajednice, ali i na ojačanju odnosa Policija-zajednica.

Čak, Strategija i Plan Akcije 2012-2016/Policiranje u Zajednici, predviđa specifične aktivnosti po školama, među ostalog i organizovanje predavanja sa ciljem osvećavanja učenika u vezi posledica koje prouzrokuje korišćenje droge, oružja itd.¹²

Uz zahtev roditelja i nastavnika, putem upitnika, prikupljeni su aspekti učenika, roditelja i nastavnika o njihovim preferencama o načinu kako treba Policija da bude prisutna u školama.

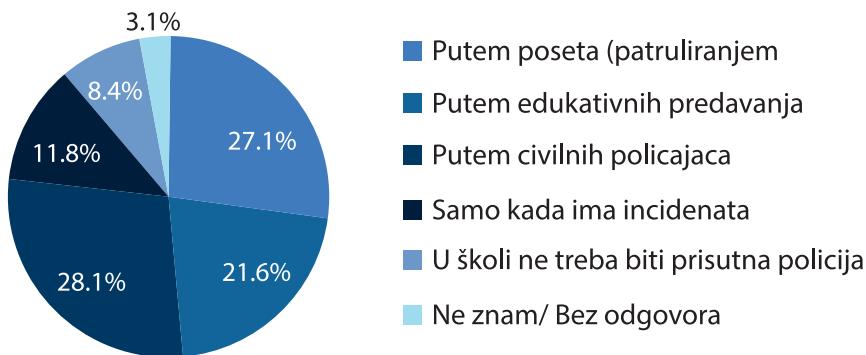
Prema rezultatima ovog istraživanja, vidi se da najveći deo anketiranih osoba preferišu prisustvo policije, preko civilnih policajaca i patruliranja, odnosno 28 i 27 odsto, zatim 21 odsto

¹¹Potegnuta zabrinjavanja tokom Fokusne Grupe sa nastavnicima i roditeljima održano u Prizren.

¹²Kosovska Policija, Plan Akcije 2012-2016/Policiranje u Zajednici 2013-2017

anketiranih osoba preferišu to ptem predavanja i 11 odsto samo slučajevima incidenata. Dok procenat onih koji ne žele prisustvo policije predstavlja se u niskim vrednosotima, oko 8 odsto.

Slika 4: Preferencije o prisutnosti Kosovske u školama

Kada su se ovi rezultati uporedili uzimajući za osnovu pol, primećene su razlike u načinu kako oni žele prisustvo Policije u školaama. Oko 25 odsto devojaka preferišu prisustvo Policije kroz edukativna predavanja, u odnosu na samo 13 odsto dečaka koji isto misle. Za razliku od devojaka, 35 odsto dečaka preferišu prisustvo Policije kroz civilne policajce, u odnosu na devojke koje sačine 22 odsto od njih.

Tabela 10: Preferencije o prisustvu policije, na osnovu nastavnika, roditelja, učenika, pola i mesta nalaza škole

Preferencije o prisustvu Policije u školama		Kroz posete (patruliranja)	Kroz edukativna predavanja	Kroz civilne policajce	Samo kada imala incidenata	U školu nije potrebno prisustvo Policije	Ne znam
Grupe anketiranih	Nastavnik	41.4%	51.3%	43.2%	72.8%	43.2%	72.8%
	Roditelj	21.8%	43.8%	34.0%	58.9%	34.0%	58.9%
	Učenik- Niže rednje obrazovnje	19.5%	42.5%	23.8%	43.7%	23.8%	43.7%
	Učenik- Više srednje obrazovanje	34.5%	28.8%	36.4%	40.4%	36.4%	40.4%
Pol	Muško	29.9%	15.2%	32.6%	9.1%	10.2%	3.0%
	Žensko	24.2%	28.1%	23.5%	14.6%	6.5%	3.1%
Vrsta obrzovanja	Više srednje obrazovanje	26.4%	18.1%	31.3%	12.8%	9.3%	2.2%
	Niže srednje obrazovanje	27.9%	24.2%	25.5%	11.1%	7.7%	3.7%
Mesto škole	Mesto škole - Selo	28.3%	21.7%	17.1%	13.8%	16.4%	2.6%
	Mesto škole- Grad	26.8%	21.4%	32.4%	11.0%	5.1%	3.2%

Što se tiće percepcije nastavnika i roditelja, podaci ukazuju da većina nastavnika, ili 33% od njih, preferišu prisutnost Policije putem predavanja, u odnosu na samo 16 odsto roditelja koji preferišu ovaj oblik.

Međutim, većina roditelja najviše preferiraju prisutnost civilnih policajaca ili oko 38 odsto od njih, u odnosu na 18.4 odsto od nastavnika koji preferiraju tako nešto. Vredi napomenuti da samo 8 odsto od svih anketiranih osoba, misle da u školi ne treba biti prisutna Policija..

Razlike se primećuju što se tiće percepcija anketiranih zavisno od mesta gde se škola nalazi. Preko 16 odsto anketiranih osoba, koje misle da u školu nije potrebno prisustvo Policije, su anketirane osobе koje pohađaju nastavu u seoskim školama, u odnosu na samo 5 odsto anketiranih koji su iz gradskih škola.

Na osnovu analize Ki-kvadrat, priemčene su značajne statističke razlike što se tiće preferencija o vrsti prisustva Policije u školama i učestalosti događaja koje slede: krađe lične svojine, vandalizma, sukoba bez oružja, sukoba sa oružjem, korišćenja droge i prodaje droge i alkohola u školama.

Anketirani, koji su izveštavali ove događaje nije se desilo nijednom ili se desilo retko, preferiraju prisustvo Policije putem edukativnih predavanja, ili ne preferiraju uopšte prisustvo Policije u školi, dok oni koji izveštavaju da u prošlo polugodište ovi događaji su se desili ponekad ili često, preferiraće prisustvo Policije putem poseta (patruliranja) i putem civilnih policajaca.

Uloga nastavnika u edukativno-obrazovnom procesu

U organizovanim fokusnim grupama sa roditeljima i nastavnicima, primećuje se jedno opšte ubeđenje da proces reformiranja obrazovnog sistema Kosova nije se pokazao uspešnim. Na osnovu na diskusije nastavnika, primećeno je da većina njih misle da postojeći zakonski okvir čini bezsnažnim nastavnike da bi obavili svoju dužnost. Čak postoje mišljenja koja smatraju da kaznene mere su veoma oštре za nastavnike, dok nedostaju uredbe koje uređuju kaznene oblike učenika kao i objašnjenja za učenike u vezi njihove obaveza prema školi. Najoštrijii oblik koji se koristi za problematične učenike je prebačenje iz jedne škole u drugoj, koja se smatra kao neuspešna od strane nastavnika.¹³

Nastavnici su potegli svoju zabrinutost, da se oni osećaju zapretenim od samih učenika, u nekim slučajevima i od strane roditelja, kada učeniku daju lošu ocenu, ili kada preduzimaju mере za njihovo izbacivanje (prenošenje) iz škola. Mada, ima slučajeva kada nastavnici se osećaju ne bezbednim, ne samo za sebe samih nego i za bezbednost njihove porodice, kao rezultat pretnji koje dolaze od strane učenika.¹⁴

¹³Potegnuta zabrinjavanja tokom Fokusne Grupe sa nastavnicima i roditeljima održano u Prizren.

¹⁴Potegnuta zabrinjavanja tokom Fokusne Grupe sa nastavnicima i roditeljima održano u Prizren..

Zbog tog razloga, tokom anketiranja, nastvanici su upitani, ako je bilo slučajeva kada su bili preteni od strane nekog učenika ili osobe van škole, o stavrima koje su vezane za školu. Uz sva zabrinjavajuće ove prirode, koje su potegnute tokom fokusnih grupa, rezultati dobijeni od istraživanja, ukazuju da realno broj nastavnika, koji su izjavili da su bili zapreteni, bio je mali.

Od svih anketiranih nastavnika, samo 7 odsto su izjavili da su bili zapreteni, ili ukupno 6 nastavnika, od kojih 4 su bili nastavnici osnovne škole.

Međutim, AU Br. 6/2010 Kodeksa Ponašanja i Disciplinskih Mera predviđa veoma jasno prava, obezeze, zabranjenje radnje, pohađanje u školi i mere disciplinskih procedura i njihovo sporovođenje prema učenicima koji krše pravila Kodeksa Ponašanja.

Edukativno-disciplinske mere, koje se mogu preduzeti prema učeniku, mogu biti: usmena opomena; pismena opomena; privremena obustava od takmičenja, ekskurzija, poseta, šetnji; privremena obustava do 3 dana; privremena obustava do 1 meseca, koji se može obaviti uz saglasnost Opštinske Uprave za Obrazovanje. Pravo na obustavu za vise od jednog meseca ima Opština, koja ima za obavezu organizovanje alternativnog obrazovanja učenika.¹⁵

Da bi se dobole informacije ako su anketirane osobe u saznanju za postojanje Kodeksa Ponašanja, oni su upitani da li škola ima jedan takav Kodeks. Rezultati ukazuju da većina njih (preko 92 odsto), izjasnili se da njihova škola ima Kodeks Ponašanja, ali, kada se radi o sprovođenju ove uredbe oko 36 odsto njih misle da ova uredba se ne sprovodi na pravilan način.

Metode, koje nastavnici preferiraju da koriste da bi održali disciplinu u razredu, su različite. Prema rezultatima anketiranja sa nastavnicima, uviđeno je da najveći deo preferira da obaveste roditelje učenika (oko 33 odsto), 23 odsto od njih preferiraju da koriste usmenu kaznu, dok samo 5.7 odsto od anketiranih nastavnika su izjavili da preferiraju izbacivanje učenika iz časa nastave, kao sredstvo za održavanje discipline u učionici.

Da bi dobili iskustvo učenika, nastavnika i roditelja, o događajima u školi, oni su upitani da li su se neka od pitanja, kao: ošamaranje, vređanje nastavnika od strane učenika ili obrnuto, vređanje nastavnika od strane roditelja, potpuno ili privremeno izbacivanje učenika, dešavala u njihovu školu.

¹⁵ MONT, Administrativno Upustvo Br. 6/2010, član 4 i član 5.

Tabela 11: Da li se desilo u vašoj školi da:

Događaji	Da	Ne	Ne znam
Učenik je izbačen potpuno	39.40%	55.40%	5.10%
Učenik je izbačen privremeno	62.10%	33.70%	4.20%
Roditelje je vređao nastavnika	8.00%	88.20%	3.80%
Roditelj je napao nastavnika	1.70%	95.60%	2.70%
Učenik je vređao nastavnika	17.50%	79.80%	2.70%
Nastavnik je vređao učenika	29.10%	67.80%	3.00%
Učenik je napao nastavnika	4.40%	93.00%	2.70%
Nastavnik je napao učenika	29.90%	66.70%	3.40%
Total	100%	100%	100%

Takođe, nalazi ovog istraživanja su analizirani kroz analizu Ki-kvadrat, da bi videli interakciju između različitih događaja koji utiču u obrazovnom procesu, a koji su prisutni u školi, uz opšti osećaj bezbednosti.

Rezultati ukazuju da prisustvo događaja u školi, kao što je upotreba fizičkog i verbalnog nasilja, utiču na osećaj bezbednosti. U slučajima kada se izveštavalo da nastavnik je napao učenika, samo 52 odsto od njih izjavljuju da se osećaju bezbedno ili veoma bezbedno, u odnosu na 78 odsto anketiranih osoba, koji izjavljuju da se osećaju bezbedni u onim školama gde nastavnik nije napao učenika.

I u slučajevima kada je izjavljeno da je učenik napao nastavnika, osećaj bezbednosti je manja. U onim slučajevima kada je učenik napao nastavnika, samo 52 odsto izjavljuju da se osećaju bezbedno ili veoma bezbedno, u odnosu na 66 odsto anketiranih osoba, koji izjavljuju da se osećaju bezbedno u onim školama gde je bilo takvih slučajeva.

Značajno je, takođe, da se navodi interakcija između osećaja bezbednosti, u odnosu sa događajima kao što je privremeno ili stalno izbacivanje učenika iz škole, nemaju statističku podršku posto vrednost nivoa značajnosti je manja od 0.05, odnosno $p=0.3$ i $p=0.2$.

Uloga roditelja u edukativno-obrazovnom procesu

Predunivezitsko obrazovanje je zajednička odgovornost roditelja, institucija za obrazovanje i osposobljavanje, opština i Vlade, prema odgovarajućim funkcijama i obavezama¹⁶. Ministarstvo snosi glavnu odgovornost da promoviše učestvovanje i pratnerstvo roditelja i zajednice u aktivnostima obrazovanja i osposobljavanja, preko Saveta Roditelja Kosova, upravnim organima institucija za obrazovanje i osposobljavanje i preko ostalih načina.¹⁷

Što se tiče Opštine, ona ima dodatnu odgovornost, putem saradnje sa roditeljima, sa Policijom i sa ostalim javnim autoritetim, da preduzme korake da bi adresirala nasilna ponašanja i zloupotrebu u, i u vezi sa odgovarajućim institucijama.¹⁸

Zakon o Preduniverzitetskom obrazovanju obavezuje da svaka Institucija za obrazovanje i osposobljavanje treba da ima savet roditelja i među ostalog roditelji, osim zastupanja u Savetu Roditelja, imaju pravo da predstavljaju svoje žalbe, direktoru institucije za obrazovanje i osposobljavanje, opštini i Ministarstvu u vezi kvaliteta nastave i školske sredine.¹⁹

Funkcija SRK-a je zastupanje interesa roditelja, podsticanje i unapređenje uloge roditelja, kao značajna stranka interesa u promovisanju kvaliteta u obrazovanju, praćenje mišljenja roditelja kod Ministarstva u vezi bilo koje aspekta preduniverzitetskog obrazovanja i da bude glavni kanal komunikacije i savetovanja između Ministarstva, institucija za obrazovanje i osposobljavanje i roditelja.²⁰

Sa ciljen identifikovanja nivoa interesovanja roditelja o prohodu njihove dece u školi, oni su upitani o načinu i učestalošću informisanja. Rezultati ukazuju da 42.5 odsto roditelja se izraze da se često interesuju o pohađanju škole njihove dece, zatim 36 odsto njih koji se izjasne da se stalno zainteresuju, dok oko 19 odsto anketiranih roditelja su izjavili da se ponekad zainteresuju.

Što se tiče njihovog izjavljivanja o tome kako se oni informišu u vezi pohađanje njihove dece u školi, vise od polovine anketiranih roditelja, ili oko 62 odsto njih, izjavili su da se informišu putem roditeljskog sastanka. Ostali oblici informisanja su manje korišćene od samih roditelja, gde samo 20 odsto njih su izjavili da koriste sastanke sa nastavnicima (ne organizovanim od strane škole). Vredi napomenuti da komunikacija između roditelja i dece u odnosu na informisanje roditelja o školskom pohađanju dece, prema rezultatima treba biti niži. Samo oko 14 odsto anketiranih roditelja su izjavili da, u vezi školskog pohađanja dece, informišu se od same dece.

Važno je napomenuti da razlike između učestalošću zainteresovanja roditelja o školskom pohađanju dece i nivoa njihovog obrazovanja, njihovog statusa zapošljavanja, pola, mesta stanovanja, su značajna. Možemo reći da sve ove grupe roditelja predstavljaju skoro isti nivo interesovanja o pohađanju njihove dece.

Ista stvar se može reći i ovrsti informisanja roditelja. Ne predstavljaju se značajne razlike između grupa gore navedenih roditelja i načinu o školskom pohađanju njihove dece.

¹⁶Zakon Br. 04/L-032, za Preduniverzitsko Obrazovanje u republiku Kosova, Član 3.

¹⁷Zakon Br. 04/L-032, za Preduniverzitsko Obrazovanje u republiku Kosova, Član 5

¹⁸Zakon Br. 04/L-032, o Preduniverzitetskom Obrazovanju u Republiku Kosova Član 7

¹⁹Zakon Br. 04/L-032, o Preduniverzitetskom Obrazovanju u Republiku Kosova Član 16

²⁰Zakon Br. 04/L-032, o Preduniverzitskom Obrazovanju u Republiku Kosova Član 16

Zaključci i Preporuke

Prvenstveno, treba se izjasniti da preduniverzitsko obrazovanje je zajednička odgovornost roditelja, institucija za obrazovanje i osposobljavanje, opština i Vlade, prema odgovarajućim funkcijama i obaveza, i da samo uz dobru volju i obostranu saradnju mogu se postići pozitivni rezultati.

Ali, da bi se to postiglo, pre svega treba postojati jedna institucionalna volja i jedno pratstvo institucija-zajednica, što zajedno preduzmu konkretnе korake kako izdigli opštu bezbednost u školama.

Na osnovu nalaza istraživanja, postoji jedan broj preporuka za odgovarajuće institucije i stranke od interesa, koje se trebaju preuzeti u jednu blisku budućnost, kako bi se svim učenicima i nastavnicima omogućio odvijanje nastave i edukovanje u jednom bezbednom ambijentu:

Prvenstveno, Opština Prizren treba javno objaviti rezultate istraživanja i da ih predstavlja u jednom sastanku gde će biti prisutne sve stranke od interesa, kao i pripadnici civilnog društva i medija, kako bi dobili mišljenje i ostalih aktera u vezi preporuka i koraka koji se trebaju preuzeti u nastavku. Rezultati ovog istraživanja treba služiti Opštini u izgradnji posebnih politika, da bi povećali bezbednost u školama, i kao jedan mehanizam za merenje postignutog uspeha u poboljšanju percepcije građana za bezbednost u školama i, na ovaj način, da pomaže u ispunjavanju objektiva predviđeno Nacionalnom Strategijom za Bezbednost u Zajednici.

Opština Prizren treba podeliti ovaj dokument delovanja sa MONT i sa ostalim opštinama, što će poslužiti kao model za adresiranje značajnih pitanja, na osnovu predhodnog ispitivanja.

Na ovaj način, ovaj dokument bi poslužio i tokom izrade Strategije za Bezbednost u Škole, kojise očekuje da se izradi ove godine od strane MONT-a.

2. Takođe, Opština Prizren treba podsticati i podržati sa potrebnim sredstvima sve školske upravnike Prizrena, da osnivaju ili osnaže Savet Bezbednosti²¹, kao jedno telo

koje će imati za obavezu da pre početka svake školske godine, na osnovu jedne šire konsultacije sa samim roditeljima i učenicima, da izradi konkretnе korake, na osnovu školskih specifikacija, kako bi povećali bezbednost. Takođe, ovaj Savet bi trebao da se sastaje svakog meseca i da diskutuje u vezi bezbednosti u školama i da što ranije identificuje opasnosti i pretnje u njihovim školama. Savet treba da izradi plan svake godine i da to prosledi odgovarajućim institucijama, sa ciljem da povećaju bezbednost učenika i osoblja, tokom putovanja do škole, kao i tokom školskih aktivnosti.

3. Opština Prizren treba da zahteva od odgovarajućeg Ministarstva godišnje inspekovanje obrazovanja i identifikovanje problematičnih pitanja, kao što je predviđeno i Zakonom za Preduniverzitsko Obrazovanje. Opština, u uskoj saradnji sa rukovodiocima obrazovnih institucija, treba identifikovati toku opasnosti koje dolazu kao posledica loše infrastrukture i da podeli sredstva za evitiranje infrastrukturnih problema, identifikovanih pre početka školske godine ili kada to bude potrebno.

²¹Savet Bezbednosti u školama bi trebao da se sastoji od školskih upravnika, predstavnika od strane nastavnika, policije, predstavnika Saveta Roditelja, Savet učenika i predstavnici naselja ili sela gde se škola nalazi.

4. Budući da školska dvorišta su identifikovana kao manje bezbedna mesta, Opština, na osnovu svojih nadležnosti, treba obezbediti da nova školska godina nalazi sve škole sa ogradama i sa odgovarajućom rasvetom kako bi povećala bezbednost.

5. Opština treba obezbediti sva potrebna sredstva za bezbednost tokom prirodnih nesreća, pošara ili ostalih nesreća, kao i da se obezbedi da celo osoblje i učenici budu informisani o tome kako treba da postupaju u sličnim situacijama, sprečavajući na ovaj način povređivanje učenika i nastavnog osoblja.

6. Opština, osim Kodeksa Ponašanja, treba odobriti predviđena pravila, ne samo za kažnjavanje učenika nego i za promovisanje dobrog ponašanja i discipline učenika, zdrav školski koncept i eliminisanje nasilja. Ovo se vrši uz saradnju učenika i roditelja, i uz ispunjavanje odgovornosti predviđeno Zakonom.

7. Opština, kroz Opštinski Savet za Bezbednost u Zajednici, treba zahtevati redovno izveštavanje o stanju bezbednosti u školama od strane Policije i OUO-a, što bi omogućilo jedno trenutačno reagovanje sprečavanja negativnih pojava u školama kroz saradnju sa roditeljima, Policijom i ostalih javnih autoriteta, da preduzmu korake kako bi adresirali nasilno ponašanje i zloupotrebu u ili u vezi sa odgovarajućim institucijama.

8. Opština kroz Opštinski Savet za Bezbednost u Zajednici, na osnovu nalaženja ove analize, predlaže se da osniva spisak uslova bezbednosti koju svaka škola treba ispuniti, kako bi se sertifikovala od strane Opštine i ovaj Savet, kao "Bezbedna Škola". Vrednovanje ra ponovno sertifikovanje bezbedno-

sti trebalo bi se obaviti na godišnjim osnovama.

9. Škola, stvarajući partnerstvo sa svim učenicima, trebala bi izgraditi oblike integracije i problematičnih učenika i da uključuje njih u raznim školskim procesima i u sprotskim, kulturnim i edukativnim aktivnostima, kao i da osniva partnerstvo sa ostalim institucijama, kao Centar za Socijalni Rad.

10. Opština, na osnovu sopstvenih nadležnosti, treba da stalno zahteva i da nalaže načine uključivanja nastavnika u raznim programima obuke, kao: načini identifikovanja učenika sa nasilnim ponašanjem i njihovo integriranje u društvo; najsvremenije metode nastave za problematične učenike itd.

11. Sa ciljem povećanja informisanja i saradnje školske institucije sa roditeljima, Opština bi trebala da stvori jedan praktičan mehanizam informisanja, osim aplikovanja metoda, kao što može biti aplikovanje slanja informacija putem SMS-a. Takođe, nastavnicima se trebaju pružiti standardi izveštavanja nakon svakog sastanka sa roditeljima, gde bi se identifikovalo zabrinjavajuće roditelja, učenika ili i nastavnika i to bi se prosledilo Upravnom Savetu škola a zatim i UOU-a.

11. Budući da ne bezbednost u saobraćaju, kao i od psa latalica, su identifikovani kao veoma zabrinjavajući, pogotovo za učenike nižih razreda, Opština treba sarađivati sa Kosovskom Policijom, kako bi povećala bezbednost u blizini škola i da identifikuje naj opasnija mesta za učenike. Takođe, nastavnici i roditelji bi trebali, kada je to potrebno, da obavljaju dežurstvo i da pomazu učenicima nižih razreda, isprateći ih u mestima gde se predstavlja opasnost.